

SAYI IV (2018)

J. Le GOFF, *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri*. Ankara
2018. Doğu Batı Yayınları, 152 sayfa. Çev. O. Adanır.
ISBN: 9786052133248

Gizem MUSUL

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı III: Ocak-Aralık 2018) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır. Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: G. Musul, *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri*. Yazar: J. Le Goff, *Libri* IV (2018) 315-318. DOI: 10.20480/lbr.2018033

Geliş Tarihi: 15.05.2018 | Kabul Tarihi: 13.10.2018
Elektronik Yayın Tarihi: 16.11.2018

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

J. Le GOFF, *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri*. Ankara 2018. Doğu Batı Yayınları, 152 sayfa. Çev. O. Adanır. ISBN: 9786052133248

Gizem MUSUL*

Bir gelişim ve değişim topluluğu olan Ortaçağ topluluğu için diğer alanlarda olduğu gibi ekonomi alanında da gelişim ve dönüşüm söz konusudur. Feodal toplumun başlangıç dönemlerinde iktisadi hayat oldukça az para kullanımıyla sürmekteydi. Ortaçağ ekonomisi adeta bir tüketim ekonomisiydi. Ancak sürecin ilerlemesi ve uzak mesafelere yapılan ticaretin gelişmesiyle birlikte tüccarlık, bir meslek olarak görülmeye başlamış ve Ortaçağ Avrupası'nda ticaret olgusu yükselen bir trend haline gelmiştir. Öyle ki, XI. ve XIII. yüzyıllar arasında Ortaçağ toplumu tüccar ve bankacılar öncülüğünde gerçek bir ticari devrime tanıklık etmiştir. Bu durum da, kentlerin yeniden doğuşu ve demografik anlamda ciddi bir canlanmayı beraberinde getirmiştir. *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri* adlı bu eserde ticaretin önemli aktörleri olan tüccar ve bankacı sınıfın mesleki yaşantısı ile özellikle Hristiyan tüccarın yaşadığı kent ile bağlı olduğu yönetim-toplum ve uygarlık göz önünde bulundurularak, ticari faaliyetlerdeki pozisyonu üzerinde durulmaktadır. Esere, çevirmen O. Adanır'ın *Önsöz* (11-12)'ü ile başlangıç yapılmıştır. Burada, çalışmanın amacı kısaca okuyucuya sunulmaktadır. Ayrıca eserin toplumsal tarihin akışını açıkça etkilemiş özneler üzerinden toplumların geçirdiği zihinsel/kültürel dönüşüm süreçlerini konu aldığı vurgulanmaktadır.

Eserin *Giriş* (13-17) kısmında çalışmanın kapsam bakımından sınırları çizilmektedir. Coğrafya olarak Hristiyan Avrupa ele alınmakla birlikte Bizanslı ya da Müslüman tüccarlara yer verilmeme nedeni olarak ise onlar hakkında

* Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. gizemmusul@akdeniz.edu.tr | 0000-0002-2719-3231

yeterli bilgiye sahip olunmaması gösterilmekte ve bu kültürler hasım kültürler olarak nitelenmektedir. Diğer yandan yazar, ticaretin coğrafi alanlar, uygarlıklar ve halklar arasında kurulan hayati bir bağ olduğunu da ifade etmektedir.

Dört temel bölümden oluşan kitabın birinci bölümü *Mesleki Yaşam* (19-50) ana başlığı altında *Ticari Devrim* (19-21), *Gezgin Tüccar* (21-28), *Yerleşik Tüccar* (29-36) ve *XIV. ve XV. Yüzyıllarda Geliştirilen Yöntemler* (37-50) alt başlıklarından oluşmaktadır. Burada, XI. ve XIV. yüzyıllar arasında Ortaçağ Hristiyanlık dünyasında görülen ticari devrime yol açan önemli olaylar devrimin neden-sonuç ilişkisi içerisinde açıklanmaktadır. Ayrıca söz konusu ticari devrimle ilgili bütün bu değişikliklerin Hristiyanlık dünyasının farklı bölgelerinde aynı yoğunluğa sahip olmadığı vurgulanmaktadır. Zira Avrupa ticareti üç ayrı büyük merkezde yoğunlaşmıştı. *Gezgin Tüccar* (21-18) başlığı kendi içinde *Yollar*, *Nehirler ve Kanallar*, *Deniz Yolları* ve *Fuarlar* alt başlıklarına ayrılmaktadır. Burada ele alınan konular ise gezgin tüccarın Ortaçağ ticaretindeki zenginleşme sürecinde yararlandığı taşımacılık kanallarının bilgisini içermektedir. Ortaçağ tüccarı nehir ve kanallardan büyük ölçüde yararlanmaktaydı. Suda yüzen kereste, duba şeklinde taşınan diğer mallar konusunda nehirlerden izin verdiği ölçüde yararlanmaktaydı. Uluslararası ticari faaliyetlerde ise deniz yolları Ortaçağ tüccarı için çok büyük bir önem taşımaktaydı. Ayrıca bu kanallardan taşımacılığı sağlayan tüccar, yılın belirli aylarında kurulan fuar alanlarının ayrıcalıklarından yararlanarak ticari faaliyetlerini geliştirmek arzusundaydı. Üçüncü alt başlık olan *Yerleşik Tüccar* (29-36) da ise sözleşmeler ve ortaklıklar, tüccarlar ve siyasi iktidar konuları ele alınmaktadır. Burada, en önemli ortaklık biçimi olan *commenda* sözleşmesi olarak anılan ve Cenova'da *societas marinas*, Venedik'te ise *collegantia* olarak bilinen ortaklıklara değinilmektedir. Ayrıca hükümetler ve büyük tüccarlar arasındaki ilişkilerin detaylarına yer verilmektedir. Kitabın ilk bölümünün dördüncü alt başlığını oluşturan *XIV. ve XV. Yüzyıllarda Geliştirilen Yöntemler* (37-50)'de, ticari faaliyet unsurlarından olan sigorta, senet ve muhasebe konuları ele alınmakta; ayrıca tüccar kategorileri açıklanmaktadır. Bölümün sonunda ise "Ortaçağ Tüccarı Bir Kapitalist midir?" sorusuna yanıt verilmektedir. Yazar, Marksist doktrinin sunduğu kesin bir kapitalizmin tanımından hareketle Ortaçağda kapitalizmi reddetmekte ve Ortaçağın büyük tüccarını *prekapitalist* olarak değerlendirmektedir. Ancak büyük çaplı işlerin döndürdüğü para miktarının ulaştığı coğrafi ve ekonomik sınırlarla başvurduğu ticari ve finansal

yöntemlerden hareketle ise Ortaçağ tüccarını *kapitalist* olarak değerlendirilmektedir. İkinci bölüm olan *Toplumsal Politik İşlev Tüccarlar ve Kentler* (51-79) ise *Büyük Tüccarların Toplumsal İşlevi* (52-64) ve *Ticaret Burjuvazisinin Politik Egemenliğine Dair Çeşitli Örnekler* (65-79) olarak iki alt başlık şeklinde anlatılmaktadır. Burada tüccarlar ve soylular, tüccarlar ve kentlerde yaşayan halk sınıfları ve tüccarlar ile köylülerin ilişkileri ayrı ayrı ele alınmaktadır. Ayrıca büyük burjuva aileleri, prensler ve tüccarların da değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Dini ve Ahlaki Tavrı (80-110) başlığı altındaki üçüncü bölüm ise, *Kuramsal Anlamda Tüccarlara Karşı Olan Kilise* (80-85), *Uygulamada Tüccarlar ve Kilise* (86-92), *Tüccar Zihniyeti* (93-96), *Tüccarın Dini* (97-103) ve *Kilisenin Tüccarlara Karşı Olan Tavrında Görülen Gelişmeler* (104-110) olarak beş ayrı alt başlık altında detaylandırılmaktadır. Burada, Ortaçağ tüccarının işini yaparken kilisenin sergilediği tavır nedeniyle rahatsız olduğu ve ait olduğu toplumsal çevrede küçümsendiği iddiası sıklıkla dile getirilmektedir. Ayrıca tüccarların mahkûm edilmesi, bunun nedenleri ve tefecilik konuları ile Hristiyan olan ve olmayan tüccarlar ayrı ayrı ele alınmaktadır. Kuramsal açıdan tüccar karşısında olan kilisenin tutumu gündelik yaşamdaki yaklaşım ile taban tabana zıttır. Şöyle ki kilise, çok erken tarihlerden itibaren (ilk olarak 1074 yılında Papa VII. Gregoire, Fransa kralı I. Philippe'nin ülkesine gelen İtalyan tüccarların gasp ettiği mallarını iade etmesini emrederek) tüccarları korumaya başlamıştır. Ayrıca, *de facto* olarak tüccarlara karşı direnmeyen bir kilisenin varlığından söz edilmekte; hatta Ortaçağda kilise ve zengin tüccarlar arasındaki bağlayıcı ilişkilerin söz konusu olduğu vurgulanmaktadır. Ekonomik ve parasal mekanizmaların işleyişi açısından kilise, ticaret ve bankacılıkla ilgili doktrinleri her ne kadar tüccarın lehine olacak şekilde belirlemiş olsa da uygulamada çaresiz kalan kilise, tüccarın kendisini savunabileceği bir atmosfer de sağlamaktaydı. Bu alt başlıkta tüccarın kendisini savunma biçimi de örneklerle açıklanmaktadır. Tüccarın zihniyeti konusunda ise onun ticari etik anlayışı, saygınlığı ve toplumsal etkisi detaylarıyla anlatılmaktadır. Yazara göre Ortaçağ tüccarı neredeyse patolojik olarak nitelendirilecek ölçüde bir meslek sırrı anlayışına sahip olmuştur. Ancak tüm bunlara bakarak Ortaçağ tüccarının yalnızca dünyevi çıkarlarının peşinde koştuğunu düşünmek büyük bir yanılğı olacaktır. Tam aksine bu tüccar, tamamen dine dayalı bir düşünce yapısı ve uygulamalara boyun eğen bir Ortaçağ toplumu insanıdır. Bir sonraki alt baş-

lıkta tüccarın bu dini düşünce biçimlerinin yanı sıra sapkın inançları da değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümün son başlığında ise feodal dönemin tüccarının ekonomik konumu ve politik ilişkileri, kilise ve kapitalizmin başlangıç yıllarında tüccar sınıfının tutumu, Rönesans yıllarında tüccarın ekonomik pozisyonu gibi konular ele alınmaktadır.

Kitabın son bölümü olan *Tüccarın Oynadığı Kültürel Rol* (111-138) ise kendi içinde *Tüccarlar ve Laikleşen Kültür* (111-118), *Ticari Mesenlik* (119-122), *Burjuva Kültürü* (123-133) ve *Tüccarlar ve Kent Uygarlığı* (135- 138) olarak dört alt başlıktan oluşmaktadır. Burada tüccarların laik okul bilinci, coğrafya, tarih, gündelik yaşama ait diller ve sınıf kültürü gibi konular ile rasyonel bakış açıları ortaya konmaktadır. Ayrıca burjuva kültürü içerisindeki tüccarın mimari ve sanatsal eğilimleri ile hümanizma anlayışları ele alınmaktadır. Yine bu noktada tüccarın kentler üzerindeki etkileri açıklanmakta ve özellikle Ortaçağın sonlarında devletlerin örgütlenmeye başlamasıyla birlikte tüccarların daha geniş iş alanlarına sahip hale gelmelerine dikkat çekilmektedir. Yani aslında Ortaçağın büyük tüccarının bize kadar ulaşan kentsel dekor içerisinde görmek gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Sonuç olarak kitapta, Ortaçağ ticaretinin başat unsuru olan tüccarların yaşam biçimleri, dini eğilimleri, kent olgusu ve burada tüccar faaliyetleri ile onlara biçilen ya da onlar tarafından benimsenen politik roller detaylarıyla ele alınmaktadır. Geç Ortaçağda yaşayan Hristiyan tüccarın köken sorunu ya da Ortaçağ iş adamlarının toprak sahipliği ile ilgili sorunlar ile ilgilenmeyen bu eserde Ortaçağ tüccarının eğitim, sanat, din ve uygarlık konularındaki konumları çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri* adlı bu çalışma, Ortaçağ araştırmacılarının ve bu dönem meraklılarının ilgisini çekebilecek nitelikli bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.